

درآمدی بر

مدل سازی در علوم رفتاری

نویسندگان:

حسین خنیفر، حامد بردبار

۱۳۹۳

سرشناسه
 عنوان و نام پدید آور
 مشخصات نشر
 مشخصات ظاهری
 شابک
 وضعیت فهرست نویسی
 موضوع
 شناسه افزوده
 رده بندی کنگره
 رده بندی دیویی
 شماره کتابشناسی ملی

خنیفر، حسین، ۱۳۴۸ -
 درآمندی بر مدل سازی در علوم رفتاری / نویسندگان: حسین خنیفر و حامد بردبار.
 تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۹۳.
 سی و یک، ۲۷۲ ص.
 ۹۷۸-۶۰۰-۱۲۱-۲۷۰-۷
 فنیاً
 رفتار -- شبیه سازی
 بردبار، حامد، ۱۳۶۶ -
 BF ۱۹۹/۹۳۴ ۱۲۹۲
 ۱۵۰/۱۹۴۳
 ۳۵۸۲۳۶۶

درآمندی بر مدل سازی در علوم رفتاری

نویسندگان: حسین خنیفر و حامد بردبار

چاپ نخست:

شمارگان: نسخه

حروفچینی: آما، ساز، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی

لیتوگرافی، چاپ و صفحه بندی: شرکت چاپ و نشر علمی و فرهنگی کتیبه

حق چاپ محفوظ است

شرکت انتشارات
علمی و فرهنگی

اداره مرکزی: خیابان آفریقا، چهارراه حقانی (جهان کودک)، کوچه کسان، پلاک ۲۵؛

کدپستی: ۱۵۱۸۷۳۶۳۱۳؛ صندوق پستی: ۹۶۴۷-۱۵۸۷۵؛ تلفن: ۸۸۷۷۴۵۶۹-۷۰؛ فکس: ۸۸۷۷۴۵۶۹-۷۰؛

آدرس اینترنتی: www.elmifarhanghi.ir info@elmifarhanghi.ir

مرکز پخش: شرکت بازرگانی کتاب گستر، خیابان آفریقا، بین بلوار ناهید و گلشهر، کوچه گلفام،

پلاک ۷۲؛ کدپستی: ۱۹۱۵۶۷۳۴۸۳؛ تلفن: ۲۲۰۲۴۱۴۰-۴۳؛ تلفکس: ۲۲۰۵۰۳۲۶؛

آدرس اینترنتی: www.ketabgostar.com info@ketabgostar.com

فروشگاه یک: خیابان انقلاب، روبه روی در اصلی دانشگاه تهران؛ تلفن: ۶۶۴۰۰۷۸۶؛

فروشگاه دو: میدان هفت تیر، خیابان کریمخان زند، بین قائم مقام فراهانی و خردمند، پلاک ۱۳

تلفن: ۸۸۳۴۳۸۰۶-۷

فهرست مطالب

سپاس نامه	۱
پیشگفتار مؤلفان	۲
بیست و هفت	۳
بیست و نه	۴
فصل اول: مفهوم‌شناسی و واژه‌کاوی «مدل» در مطالعات رفتاری	۵
مقدمه	۱
کاربردهای مدل	۲
ریشه‌شناسی واژه مدل	۳
مدل از دیدگاه برخی صاحب‌نظران	۵
جنبه استعاری مدل	۸
نماد در مدل‌سازی	۹
مدل و دنیای واقعی	۱۰
مدل در علوم سیستمی	۱۱
مدل از نگاه فیلسوفان متأخر (پوپر و بودون)	۱۲
مناسبات مدل و سیستم	۱۶
ارتباط مدل‌ها با حقیقت	۲۸
ویژگی‌های اساسی مدل‌ها	۳۱
حدود پیچیدگی و ساده‌سازی در مدل‌ها	۳۳
محاسن مدل	۳۹
معایب مدل	۴۰

۴۰	اهداف مدل
۴۱	وظایف مدل
۴۲	نقش مدل
۴۳	ارکان مدل
۴۶	توسعه مدل
۴۹	نتیجه گیری
۵۱	پرسش ها

۵۳	فصل دوم: مبانی و مفهوم کارای علوم رفتاری
۵۳	مقدمه
۵۴	روش کار رفتاری
۵۵	موضوع رفتاری
۵۷	رفتار سازمانی
۵۸	موضوع علوم رفتاری و رفتار سازمانی
۵۸	فواید رشته رفتار سازمانی
۵۹	مباحث رفتار سازمانی
۶۰	اهداف رفتار سازمانی
۶۰	به کارگیری نظریه های علوم رفتاری
۶۱	مدل ساز علوم رفتاری
۶۱	حوزه های مربوط به علوم رفتاری
۶۳	نتیجه گیری
۶۴	پرسش ها

۶۵	فصل سوم: ویژگی های مدل ساز
۶۵	مقدمه
۶۵	ویژگی های اخلاقی و حرفه ای اولیه مدل ساز
۶۶	ویژگی های تخصصی و اخلاقی مدل ساز
۶۶	داشتن نگرش سیستمی
۶۷	قدرت تخیل
۷۰	تفکر مثبت
۷۱	خلاقیت و نوآوری

۷۳	آینده‌نگری
۷۷	صبر و شکیبایی
۷۸	حقیقت‌جویی و دوری از فایده‌جویی صرف
۷۹	بهره‌مندی از تفکر انتقادی
۸۰	تفکر باز
۸۰	خودسامان‌دهی
۸۱	برون‌گرایی
۸۱	کمال‌گرایی
۸۱	سخت‌افزار علمی و دوری از خست و بنخل علمی
۸۲	پیش‌بینی
۸۲	هم‌ترازی
۸۲	بهره‌مندی از تفکر انتقادی
۸۲	تسلط نسبی بر مسئله
۸۲	نتیجه‌گیری
۸۴	پرسش‌ها
۸۵	فصل چهارم: تناسبات میان مدل، نظریه و شبیه‌سازی
۸۵	مقدمه
۸۶	تاریخچه واژه «تئوری» (نظریه)
۸۶	نظریه‌ها درباره «نظریه»
۸۸	منشأ و ویژگی‌های نظریه‌ها
۸۹	کارکردهای نظریه
۹۰	نظریه و روش
۹۰	نظریه و عمل
۹۰	نظریه و یادگیری
۹۲	ارتباط نظریه‌ها با داده‌ها
۹۳	مقایسه جهان‌های هرمنوتیکی و نظری
۹۵	فرایند نظریه‌پردازی
۹۵	مدل‌سازی و نظریه‌پردازی
۹۶	رابطه مدل و نظریه

۱۰۵ مدل‌ها در دانش فیزیک

۱۱۰ شبیه‌سازی

۱۱۴ ضرورت شبیه‌سازی

۱۱۴ فرایند شبیه‌سازی

۱۱۵ کاربرد شبیه‌سازی

۱۱۷ مزیت‌های شبیه‌سازی

۱۱۹ نتیجه‌گیری

۱۲۱ شش‌ها

۱۲۳ نام: تفاوت‌ها و شباهت‌های مدل، الگو، چارچوب نظری و طراحی

۱۲۳ مقدمه

۱۲۴ چارچوب نظری

۱۲۷ ویژگی‌های چارچوب نظری

۱۲۸ کارکردهای چارچوب نظری

۱۳۳ نتیجه‌گیری

۱۳۴ پرسش‌ها

۱۳۵ فصل ششم: گونه‌شناسی مدل‌ها

۱۳۵ مقدمه

۱۳۵ انواع دسته‌بندی مدل‌ها

۱۳۹ انواع مدل‌ها در ژئومورفولوژی

۱۴۱ مدل‌های فیزیکی و انواع آن

۱۴۳ مدل‌های شمایی

۱۴۴ مدل‌های قیاسی

۱۴۷ مدل‌های نمادین

۱۵۲ طبقه‌بندی مدل‌ها بر حسب وظیفه

۱۵۳ طبقه‌بندی تشنگانه مدل‌ها

۱۵۸ مدل و شاخص

۱۶۰ مدل‌ها در علوم ادراکی و اجتماعی (حوزه رفتار)

۱۶۱ طبقه‌بندی مدل‌ها در ریاضیات

۱۶۵	طبقه‌بندی سیستمی مدل‌ها
۱۶۶	مدل‌های شاخه‌ای
۱۷۲	نتیجه‌گیری
۱۷۳	پرسش‌ها
۱۷۵	فصل هفتم: مبانی مدل‌سازی کاربردی
۱۷۵	مقدمه
۱۷۶	هدف اصلی مدل‌سازی
۱۷۷	سایر اهداف مدل‌سازی
۱۷۷	اهداف مدل‌سازی
۱۷۸	مدل‌سازی: مرحله‌ای و تدریجی
۱۷۹	فرایندشناسی مدل‌سازی
۱۷۹	تعاریف مدل‌سازی
۱۸۱	ویژگی‌های اصلی مدل‌سازی
۱۸۳	ماهیت مدل‌سازی
۱۸۳	مراحل مقدماتی مدل‌سازی
۱۸۵	خطاهای مدل‌سازی
۱۸۶	فرایند مدل‌سازی سیستمی
۱۸۸	مدل‌سازی بر اساس توالی گام‌ها
۱۸۹	گام اول: تعریف مسئله
۱۹۲	گام دوم: جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات
۱۹۴	گام سوم: ساخت مدل
۲۰۰	گام چهارم: بررسی صحت عملکرد مدل و ارزیابی آن
۲۰۰	گام پنجم: حل مدل
۲۰۱	گام ششم: ارائه نتایج
۲۰۱	گام هفتم: به‌کارگیری مدل
۲۰۳	مراحل مدل‌سازی بر اساس تفکیک فعالیت‌های مدل‌سازی
۲۰۴	اصول و مبانی کیفی مدل‌سازی
۲۰۵	اصول دهگانه دستوری در مدل‌سازی
۲۰۶	آثار و نتایج مدل‌سازی

۲۰۸	ارتباط بین مدل‌سازی ریاضی و علوم رفتاری
۲۰۸	مسائل فنون مدل‌سازی ریاضی
۲۰۹	آفت‌های مدل‌سازی
۲۱۰	راهکارهای از بین بردن آفت‌های مدل‌سازی با استعانت از اصول اخلاقی
۲۱۱	نتیجه‌گیری
۲۱۲	پرسش‌ها

۲۱۳	فصل هشتم: نقش داده‌کاوی و سیستم‌های اطلاعاتی در مدل‌سازی
۲۱۳	مقدمه
۲۱۴	فناوری اطلاعات
۲۱۵	سیستم‌های اطلاعاتی
۲۱۷	ویژگی‌های اصلی داده‌کاوی برای مدل‌سازی
۲۱۷	ویژگی‌های سیستم‌های اطلاعاتی اثربخش برای مدل‌سازی
۲۱۸	نقش سیستم‌های اطلاعاتی در مدل‌سازی
۲۱۹	نقش سیستم‌های داده‌کاوی در مدل‌سازی
۲۲۰	داده‌کاوی
۲۲۲	مراحل فرایند کشف دانش در جایگاه داده‌کاوی
۲۲۳	کارکردها و وظایف داده‌کاوی
۲۲۳	فرایند و عملیات داده‌کاوی
۲۲۴	کاربرد داده‌کاوی در مدل‌سازی
۲۲۵	نتیجه‌گیری
۲۲۷	پرسش‌ها

۲۲۵	فصل نهم: تفارقات و اشتراک‌های مدل‌سازی کمی و کیفی
۲۲۹	مقدمه
۲۳۰	مدل‌سازی کیفی
۲۳۶	شباهت‌ها و تفاوت‌های مدل‌سازی کمی و کیفی
۲۳۶	مدل‌سازی معادلات ساختاری
۲۳۷	تاریخچه مدل‌سازی معادله ساختاری
۲۳۸	نتیجه‌گیری

۲۴۰	پرسش‌ها
-----	---------

۲۴۱	فصل دهم: مدل‌سازی سازمان
-----	--------------------------

۲۴۱	مقدمه
-----	-------

۲۴۱	مدل‌سازی سازمان
-----	-----------------

۲۴۳	تحقیقات، تئوری‌ها و مدل‌های چندسطحی در سازمان
-----	---

۲۴۵	اصول تئوری‌سازی چندسطحی
-----	-------------------------

۲۴۷	انواع مدل‌های چندسطحی
-----	-----------------------

۲۵۰	مدل‌های تک‌سطحی
-----	-----------------

۲۵۱	مدل‌های دو سطحی
-----	-----------------

۲۵۵	نتیجه‌گیری
-----	------------

۲۵۷	پرسش‌ها
-----	---------

۲۵۹	فصل یازدهم: مدل‌سازی بر اساس مدل‌های پژوهش کمی و کیفی
-----	---

۲۵۹	مقدمه
-----	-------

۲۶۰	پژوهش کمی
-----	-----------

۲۶۱	پژوهش کمی و محدودیت‌های تحلیل
-----	-------------------------------

۲۶۲	پژوهش کیفی
-----	------------

۲۶۵	تفاوت پژوهش کمی با پژوهش کیفی
-----	-------------------------------

۲۶۷	قیام علیه کمی‌زدگی
-----	--------------------

۲۶۸	اجزای اصلی تشکیل‌دهنده پژوهش کیفی
-----	-----------------------------------

۲۶۸	شیوه‌های گردآوری اطلاعات در پژوهش کیفی به منظور مدل‌سازی
-----	--

۲۶۹	انواع پژوهش کیفی
-----	------------------

۲۶۹	۱. تحلیل محتوا
-----	----------------

۲۷۰	۲. پژوهش‌های مبتنی بر نظریه بازکاوی (نظریه بنیادین، نظریه مبنایی
-----	--

۲۷۴	و نظریه داده‌بنیاد)
-----	---------------------

۲۸۰	۳. روش‌شناسی کبوتر
-----	--------------------

۲۸۲	۴. پدیدارشناسی
-----	----------------

۲۸۳	۵. نشانه‌شناسی
-----	----------------

- ۲۸۳ ۶. تأویل شناسی یا هرمنوتیک
- ۲۸۵ نتیجه گیری
- ۲۸۶ پرسش ها

- ۲۸۷ پیوست ها
- ۲۸۷ پیوست ۱. مثالی از نحوه تکمیل و پیشرفت مدل ها (مدل کارآفرینی اجتماعی)
- ۲۹۰ پیوست ۲. خلاصه ای از مدل های مدیریتی برای راه اندازی یک کسب و کار
- ۲۹۲ پیوست ۳. مدل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و تکنولوژی
- ۲۹۳ پیوست ۴. مدل های ساخته شده در زمینه فرهنگ سازمانی به همراه شاخص های آن ها
- ۲۹۶ پیوست ۵. مدل عامل مؤثر در تعهد حرفه ای
- ۲۹۸ پیوست ۶. مدل تطبیقی همگنی و بزرگی های کارآفرینان و مؤلفه های اخلاقی
- ۳۰۰ پیوست ۷. مدل معیاری، سكون و بی رغبتی پلوچیک
- ۳۰۱ پیوست ۸. مدل مفهومی اثرات های تعاملی پیشوایان دینی در مدیریت سیاسی
- ۳۰۲ پیوست ۹. مدل سه شاخه
- پیوست ۱۰. الگوی مدیریت بر دیدگاه امام علی (ع) با استفاده از مدل سه شاخگی
- ۳۰۳ پیوست ۱۱. بررسی رابطه بین تیپ های شخصیتی و سبک های رهبری مدیران (مطالعه موردی: سازمان جهاد کشاورزی)

- ۳۰۹ نمونه مدل های مستخرج از پایان نامه ها
- پایان نامه ۱. «بررسی تأثیر ابعاد سرمایه فکری بر کاهش رفتارهای ناهنجار سازمانی در کارکنان شهرداری منطقه ۱۴ تهران»
- ۳۰۹ پایان نامه ۲. «بررسی رابطه بین هوش عاطفی مدیران و رضایت شغلی کارکنان (مطالعه موردی: سازمان تأمین اجتماعی استان قم)»
- ۳۱۱ پایان نامه ۳. «طراحی و تبیین الگوی ارزیابی عملکرد مراکز کارآفرینی»
- ۳۱۳ پایان نامه ۴. «طراحی مدل خط مشی گذاری در نظام آموزش کارآفرینی در ایران»

- ۳۲۱ فرهنگ اصطلاحات
- ۳۲۷ واژه نامه انگلیسی به فارسی

۳۳۵ واژه‌نامه فارسی به انگلیسی

۳۴۳ منابع و مآخذ

۳۷۱ معرفی سایت‌های مرتبط با مدل‌سازی

www.ketab.ir

پیشگفتار مؤلفان

دنیای پژوهش، پویا و اندیشه‌ورزی دنیای بسیار وسیع و عمیقی است که ابعاد مختلفی را در برمی‌گیرد. ارباب تخصص و ره‌پویان در عرصه پژوهش‌های بنیادی، کاربردی، توصیفی و کیفی، در فضا تاریخی به این ابعاد پرداخته و هر از چند گاه، پنجره‌ای از پنجره‌های آگهی‌دهنده روی مشتاقان پرسش، پویا و پژوهش گشوده‌اند و اثر و نظر خویش را به نمایش گذاشته‌اند.

در حوزه علوم انسانی، بالاخص حوزه علوم دینی، همواره یکی از خلأهای محسوس در عرصه پژوهش، مقوله «مدل‌سازی» و «اکاوت» مباحثی موجود، ارتباط آنها با این حوزه و حرکت میان‌رشته‌ای به منظور بهره‌گیری از این مباحث بوده است. فقدان منبعی بومی پیرامون مدل و مدل‌سازی با تأکید بر دانش دینی، یکی از اولیات و مبانی این مبحث را موشکافانه بررسی کرده باشد، ما را بر آن داشت که بعد از چندین جلسه با خبرگان موضوع، و در نتیجه تشویق‌های فراوان، به تدوین اثری در این زمینه بپردازیم. خالصانه از همه این عزیزان قدردانی می‌شود.

فرایند شکل‌گیری این اثر — شامل طرح، جست‌وجوی اطلاعات، مطالعات بومی و بین‌المللی، فصل‌بندی، تألیف و ویرایش اولیه، اضافه‌ها و تکمیل مباحث و ویرایش مجدد، نظرسنجی از خبرگان، و بهره‌گیری فراوان از ارشادها و راهنمایی‌های آنان و اصلاحات و ویرایش نهایی — فرایندی پرچالش، حساس

و نفس گیر طی کرد. دلیل آن، همچنان که اشاره شد، فقدان اثر مشابه بومی و حتی بین‌المللی و پراکندگی مباحث مدل سازی در مطالعات نامنسجم و غیرمرتبط بود. همچنین، بیشتر مطالعات موجود، در حوزه علوم پایه و علوم کمی و طبیعیات انجام شده است.

به هر تقدیر، فعالیت مستمر و پیگیرانه به این شکل به بار نشست و حاصل آن، اثری است که در دست دارید.

نکته دیگر اینکه مبحث مدل ها، مدل سازی و فلسفه مدل سازی یکی از مباحث پالاش برانگیز در عرصه پژوهش است. پژوهشگران به هنگام انجام این تحقیقات، تدوین مقالات پژوهشی و مروری، نوشتن پایان نامه و رساله دکتری، طرح های تحقیقاتی حمایت می شوند و در پی عرضه مدل بومی و خاص سازمان و موضوع مطالعه هستند و در مسیر طراحی مدل و تعریف متغیرهای مدل، مطالعه تحقیقات مشابه داخلی و خارجی را سرلوحه کار خویش قرار می دهند.

به رغم آگاهی و شناخت مدل و معضل سازمان ها، بیشتر محققان دقیقاً نمی دانند کار را از کجا باید آغاز کنند و چگونه این فرایند را به پیش ببرند تا به مدلی مناسب که گویای واقعیت های سازمان باشد برسند. محقق باید بداند که مدل و مدل سازی، موضوع تحلیل است و ابزار تحلیل و شناخت واقعیت؛ یعنی در پی عرضه کردن مدلی جدید یا مدلی ناظر بر مطالعات انجام شده است یا در پی شناخت دقیق تر پدیده و پیش بینی درست آن.

برای اینکه محقق بتواند مدل های بومی مبتنی بر مطالعه بین المللی داخلی بسازد، نیاز است که با مفهوم و چیستی مدل، چهارچوب نظری شناخت و مدل سازی آشنایی نسبی داشته باشد، افتراقات و اشتراکات مدل ها را بداند و درباره فرایند مدل سازی، و همچنین درباره روش ها و راه های دستیابی به مدل آگاه باشد. این اثر با رویکرد چندگانه در پی افزایش سطح دانش پژوهشگران راجع به مدل، مدل سازی، انواع مدل ها، روش های مدل سازی، فرایند مدل سازی، فلسفه مدل سازی، اصول مدل سازی و ... است و قصد دارد تا با به دست دادن مثال های

بیشتگفتار مؤلفان / سی و یک

کاربردی از تحقیقات انجام شده و مطالعات موردی دانش محققان و پژوهشگران را به مهارت تبدیل کند.

همچنین این کتاب قصد دارد که با تغییر نگرش پژوهشگران، آنان را به به کارگیری پژوهش های کیفی و تحلیلی برای دستیابی به مدل هایی با ساختار و کارکردی جدید و خلاقانه ترغیب کند. امید است که این اثر توانسته باشد برای نمای علمی پژوهشگران قدمی برداشته باشد.

حسین خنیفر

حامد بردبار